

Date: 3rd December-2024

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA DIQQATNI KUCHAYTIRISHGA
QARATILGAN PSIXOLOGIK MASHG'ULOTLAR

Sharapova Dildora Baxtiyorovna

International school of finance technology and science instituti katta o'qituvchisi,
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD)

sharapovad@isft.uz

Abdurahmonova Mubina Abdulaziz qizi

International school of finance technology and science instituti, Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi, 1-kurs, 24-BT-01 guruhi talabasi

Ibraimova Aqerke Altinbek qizi

International school of finance technology and science instituti, Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi, 1-kurs, 24-BT-01 guruhi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining diqqat xususiyatlarini o'rganish, diqqat va tafakkurning o'zaro aloqadorligini tahlil qilish hamda diqqatni rivojlantirishga qaratilgan psixologik mashg'ulotlar mazmunini yoritishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Diqqat, ijodiy tafakkur, mantiqiy tafakkur, diqqatning taqsimlanishi, diqqatning ko'lami.

Абстрактный. Данная статья посвящена изучению особенностей внимания учащихся младших классов, анализу взаимосвязи внимания и мышления, а также освещению содержания психологической тренировки, направленной на развитие внимания.

Ключевые слова: Внимание, творческое мышление, логическое мышление, распределение внимания, объем внимания.

Abstract. This article is devoted to the study of the characteristics of attention of primary school students, the analysis of the relationship between attention and thinking, as well as the coverage of the content of psychological training aimed at developing attention.

Keywords: Attention, creative thinking, logical thinking, distribution of attention, attention span.

Kirish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zlashtirishdagi ko'plab muammolari ushbu yoshdagi bolalar rivojlanishining fiziologik va psixologik xususiyatlari bilan bog'liq. Xususan, kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining diqqati barqaror, beqaror, qisqa va uzoq muddatli xarakterga ega. Birinchi sinf o'quvchilari, qaysidir ma'noda ikkinchi sinf o'quvchilari hali uzoq vaqt davomida diqqatni qanday jamlashni bilishmaydi, ayniqsa, agar dars qiziqarsiz va monoton bo'lsa, ularning diqqatini osongina chalg'itadi [4].

Asosiy qism. Diqqat – bu, ongning bir obyektga to'planishi va bir vaqtning o'zida uni boshqa obyektlarga qaratilishidir. Diqqat mustaqil ravishda, idrok, yodlash, fikrlashsiz mavjud emas, bundan tashqari, bu aqliy jarayonlar faqat diqqat paydo bo'lgandagina faollashadi. Diqqat o'z mazmuniga ega emas, balki boshqa psixik jarayonlarning majburiy qismidir. Shunday qilib, diqqatni sof shaklda rivojlantirish ustida ishlash mumkin emas.

Date: 3rdDecember-2024

Shu bilan birga, diqqatning xususiyatlarini rivojlantirishda uning ko‘lami, barqarorligi, almashinishi, taqsimlanishi va konsentratsiya xususiyatlari bilan ifodalanadi [5].

Diqqat ko‘lami – bu, bizning ongimiz tomonidan bir vaqtning o‘zida qabul qilinadigan belgilar soni bilan ifodalanadi. Kichik maktab o‘quvchilarida diqqat hajmi 3-4 belgidan oshmaydi, ba‘zilari uchun esa undan ham kamroq bo‘lishi mumkin. Bolaning miyasi o‘smirlik davrining oxiriga kelib rivojlanib borgan sari diqqat darajasi, ko‘lami ortib boradi.

Diqqatning barqarorligi - ma‘lum bir obyektida ong konsentratsiyasining saqlanishidagi vaqtdir. Kichik maktab o‘quvchilarida diqqat 9-10 yoshgacha faol ravishda oshadi. O‘quv jarayonining boshida u 7 dan 12 minutgacha davom etadi. O‘qituvchilar uchun bu, birinchi navbatda, barcha tayyorgarlik ishlari bilan yangi materialni tushuntirish 7 daqiqadan ortiq davom etmasligi kerakligini anglatadi.

Diqqatning ko‘chuvchanligi – ongni bir obyektidan boshqasiga o‘tkazish qobiliyati. Kichik maktab o‘quvchilarida diqqatni almashtirish darhol sodir bo‘lmaydi. Shunday qilib, navbatdagi topshiriqni berishda o‘qituvchilar avvalgisiga javoblarni tinglashni davom ettiradilar. Diqqatni ko‘chuvchanligi boshqa xususiyatlarga qaraganda osonroq. Buning uchun o‘qituvchi darsdan darsga muntazam ravishda mashg‘ulot turlari va topshiriq turlarini o‘zgartirib turishi kerak.

Diqqatni taqsimlash – bir vaqtning o‘zida ikkita diqqat markazining mavjudligi bo‘lib, bunda ongni bir vaqtning o‘zida ikki xil obyektga jamlash tushuniladi. Diqqatning taqsimlanishi diqqatning yana bir xususiyati konsentratsiya bilan teskari bog‘liqlikdir. O‘qituvchi bolalarda ikki turdagi faoliyatni bir vaqtning o‘zida bajarish qobiliyatini qanchalik ko‘p rivojlantirsa, ularning diqqatini shunchalik kam jamlaydi [6].

Diqqatni jamlash – ongni bir obyektida ushlab turish qobiliyatidir. Diqqatni jamlashning rivojlanishiga to‘sqinlik qiladigan eng keng tarqalgan pedagogik xato televizor va kompyuter sanalgan bo‘lsa, bugungi kunga kelib unga telefon qo‘shildi. Gap shundaki, televizor tasviridagi kadrlarni o‘zgartirish yuzaki qarashni talab qiladi, uzoq vaqt davomida ko‘rish paytida konsentratsiyali qarash bosh og‘rig‘iga sabab bo‘ladi. Agar bolalar ko‘p televizor tomosha qilsalar yoki kompyuter, telefon o‘yinlarini o‘ynashsa, ular bu yuzaki ko‘rinishni osongina rivojlantiradilar va uni boshqa faoliyatga o‘tkazadilar. Maktabga chiqqach, bolalar ko‘pincha beparvolik yoki kam rivojlangan diqqatdan aziyat chekishadi. Diqqatni rivojlantirish va takomillashtirish yozish, hisoblash va o‘qishni o‘rgatish kabi muhimdir. Diqqat bilan fikrlash jarayonlari tez va to‘g‘ri davom etadi, harakatlar aniqroq amalga oshiriladi. Diqqat tarqoqligini quyidagi belgilari mavjud:

- diqqatni kerakli nuqtaga qarata olmaslik, beparvolik, xatolar;
- diqqatni ushlab turish va unga qaratilgan nutqni tinglay olmaslik;
- tez-tez chalg‘ish;
- vazifalarni bajarishdagi qiyinchiliklar;
- stress, unutuluvchanlikni talab qiladigan vazifalarga salbiy munosabat (bola topshiriq bo‘yicha ko‘rsatmalarni butun bajarish davomida xotirada saqlay olmaydi);
- topshiriqni bajarish uchun zarur bo‘lgan narsalarni yo‘qotish.

Date: 3rdDecember-2024

Bugungi kunda ta'lim jarayonida bolalar tafakkurini rivojlantirish muhim sanaladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu davr bola intellektual salohiyatining shakllanishi va rivojlanishi uchun asosiy bosqich hisoblanadi. Shu sababli, psixologik mashg'ulotlar yordamida bolalarning fikrlash qobiliyatlarini oshirish ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Bolalar tafakkurini oshirishda diqqatning o'rni beqiyos. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida diqqat xususiyatlarini rivojlantirish uchun psixologik mashg'ulotlarning asosiy maqsadi bolalarda quyidagilarni shakllantirishdan iborat:

1. Mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish – bu, turli vazifalar va jumboqlar orqali amalga oshiriladi.
2. Ijodiy yondashuvni shakllantirish – bolalar tasavvurini kengaytiruvchi mashqlar va faoliyatlar bu borada katta ahamiyatga ega.
3. Jamoada ishlash ko'nikmalarini oshirish – o'quvchilarni birgalikda ishlashga o'rgatish, ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tafakkur va diqqatni rivojlantiruvchi mashg'ulotlarning quyidagi turlari mavjud:

1. Mantiqiy jumboqlar va o'yinlar. Ushbu mashqlar bolalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Misol uchun, bolalarga bir xil ko'rinadigan ikki rasmni ko'rsatib, ulardagi farqlarni topishni so'rash mumkin.
2. Ijodiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar. Bolalarga boshlanishi berilgan hikoyani davom ettirish topshirig'i ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Bu nafaqat ularning tasavvurini rivojlantiradi, balki nutq ko'nikmalarini ham yaxshilaydi.
3. Vizual diqqatni rivojlantirish. Rang-barang rasmlar, geometrik shakllar yoki murakkab bo'lmagan grafik vazifalar orqali bolalarda diqqatni jamlash qobiliyati kuchaytiriladi.

Mashg'ulotlarda diqqatni kuchaytiruvchi amaliy mashg'ulotlarga quyidagilarni misol qilib keltirish mumkin:

1. So'z zanjiri mashqi – o'qituvchi bir so'z aytadi, keyin bola shu so'z bilan bog'liq yangi so'zni topadi. Masalan, “qush” so'zidan keyin “qanot”, undan keyin “parvoz” va hokazo. Bu mashq bolalarning lug'at boyligini oshirish bilan birga, mantiqiy fikrlash qobiliyati hamda diqqat xususiyatlarini rivojlantiradi.
2. Labirint topshiriqlari maxsus chizmalar orqali to'g'ri yo'lni topish vazifasi bolalarning diqqat va fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozim-ki, psixologik mashg'ulotlar orqali bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi, fikrlashning mustaqilligi va ijodkorligi rivojlantiradi, jamoaviy faoliyatni tushunish va unga moslashish qobiliyatlari shakllanadi. Tafakkurni kuchaytiruvchi psixologik mashg'ulotlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining kelgusidagi muvaffaqiyatlari uchun muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi. Bunday mashg'ulotlar ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali bo'lishida dasturi amal bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'oziyev E.G. “Umumiy psixologiya”, Toshkent – 2004.

Date: 3rdDecember-2024

2. G'oziyev E.G. "Ontogenez psixologiyasi – nazariy, eksperimental tahlil", Toshkent – 2010.
3. Melibayeva, R.N., Tashkenbayeva, U.A., Askarova. N.A. Yosh va pedagogik psixologiya. Darslik // "Tibbiyot nashiriyoti matbaa uyi" MChJ Toshkent – 2022.
4. Дубровина И.В. и др. Психология: Учебник для студ. сред. пед. учеб. заведе ний / И. В. Дубровина, Е. Е. Данилова, А. М. Прихожан; Под ред. И. В. Дубровиной.-2-е изд., стереотип.-М.: Издательский центр «Академия», 2003.-464 с. С. 153-155.
5. Булыгина Елена Михайловна. Статья по теме:«Особенности внимания детей младшего школьного возраста»; <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/>
6. Лошкарёва Нина Александровна. Статья «Особенности развития внимания младшего школьника и его коррекция»; <http://festival.1september.ru/articles/533153/>

